

31 augustus Schiphol naar Marrakech

Als we om 5.00 aankomen op Schiphol is het een drukte van jewelste. Reizigers zoeken zich een weg, door de drukke mensenmassa, naar de juiste gate om in te checken voor hun reis. Grote koffers, kleine koffers, tasjes, rugzakken, golftassen, fietsen, wandelwagens etc. En dat alles moet ergens naar toe. De incheckbalies draaien overuren, alhoewel ik denk dat dit de hele dag doorgaat als ik naar de stroom mensen kijk die voor ons en achter ons langzaam opschuiven naar de incheckbalie. Alle incheckbalies zijn open, het maakt niet uit waar je vlucht naar toe gaat. In een lange rij van mensen schuifelen we achter elkaar richting de incheckbalie. Als we daar na 15 minuten aankomen, kunnen we onze bagage neerleggen op de band, nadat de hostess heeft gevraagd om de instapkaart en ons paspoort. Ik wordt altijd nieuwsgierig wat er verder met mijn bagage, een rplunjezak nu, gebeurt. Je ziet deze over een band vertrekken, nadat de hostess er nog een lange label op heeft vastgemaakt. Ik zou er wel een klein cameraatje in willen stoppen om te zien welk een avontuur mijn plunjezak tegemoet gaat. Zonder pardon laat ik mijn vertrouwde plunjezak in de steek, er helemaal van uitgaande dat ik deze na de vlucht weer terug ga zien op de bagageband. Ik blijf er nog even over door fantaseren. Wat gebeurt er nadat mijn plunjezak uit mijn beeld is verdwenen? Komen er dan spontaan verschillende routes die aangeven of mijn plunjezak linksaf, rechtsaf of rechtdoor moet. Of staat er meteen een mannetje achter het luik, waar mijn plunjezak verdwijnt, die snel op het label moet kijken waarheen en naar welk vliegtuig het moet. Of is het achter het luik complete chaos? Zoveel bagage wat op de band wordt neergelegd met allemaal een verschillende bestemming dat kan toch nooit goed gaan! Daar zal vast wel flink over nagedacht zijn om deze constante stroom van bagagestukken in goede banen te leiden. Handmatig zal er weinig meer gebeuren. Met behulp van labels scanners zal er een sortering plaatsvinden. Iedere vlucht heeft natuurlijk een bestemming. Mijn plunjezak zal ook nog wel door een speciale scanner gaan, die controleert of er geen bom in de tas zit verstopt en dan zal het via de ingewikkelde codes, die op het label staan, wel in het juiste vervoerskarretje komen. Simpel toch. Ik maak mijn gedachten los van de vervoerschaos en ga er helemaal vanuit dat mijn plunjezak in Marrakech weer terug ga zien. Als we samen, mijn partner en ik, doorlopen naar de paspoortcontrole en verder naar de gate waar onze vlucht vertrekt, kijk ik nieuwsgierig om me heen. We gaan mee met een groepsreis en deze bestaat uit wandelaars. Dus ik kijk bij de instapgate om me heen of mensen er sportief gekleed uitzien. Jawel, ik zie twee jonge mannen in een te korte broek, die ver boven de knie eindigen. De één draagt slippers en de ander heeft sneakers aan. Verder een poloshirt met korte mouw,

welke er van allebei smoezelig uitzien. De gezichten ongeschoren dat moet kunnen denk ik dan. De haren in een moderne versie. Kortgeschoren aan de zijkanten en boven op het hoofd een blonde bos en een zwarte bos haar waar de gel zijn werk heeft gedaan. Van hun benen kan ik niet enthousiast worden. Ze zijn dik behaard wit van kleur en weinig gespierd. Vast geen vriendin, want dat wil je toch niet harige benen waar de teken, vlooiën en luizen heerlijk in kunnen gedijen. Tja, ik kan me haast niet voorstellen dat die benen straks de bergen gaan beklimmen. Verderop zie ik een man die meteen mijn goedkeuring heeft. Hij draagt een wit overhemd met lange mouwen, een lange afritsbroek, heeft hoge bergschoenen aan en draagt een dagrugzak op zijn rug. Met die kun je meteen de berg op klauteren. De twee andere mannen zullen vast eerst een duik in het zwembad willen nemen en daarna een lekker pintje op het terras. Op het terras hun ogen flink de kost geven naar al het vrouwelijk schoon wat voorbij paradeert. Vanachter hun zonnebril zullen de ogen meer zeggen dan wat erover hun lippen komt. En wie weet gaan ze toch mee op de wandeltrektocht en zijn zij de snelste bokken die als eerste op de top staan. Verder kan ik geen enkel sportief uitzierend persoon ontdekken. Ik zie merendeels Marokaanse gezinnen. Enfin, mijn nieuwsgierigheid zal nog even op zich moeten laten wachten alvorens ik straks zie wie onze medereizigers zijn. Eerst maar instappen en de vlucht naar Marrakech gaan ervaren.

Dag 1. 31 augustus. Algemene informatie.

Amsterdam - Marrakech

We vliegen met Transavia rechtstreeks naar Marrakech, misschien wel de boeiendste stad van Marokko.

In het hart van de stad ligt het levendige plein Djemaa-el-Fna. Hier is altijd wat te beleven. 's Morgens vind je er de kleurrijkste markt van Marokko, in de middag verandert het plein in een grote kermisattractie wanneer goochelaars, slangenbezweerders, waarzeggers en bedelaars zich mengen tussen de verkopers. Dichtbij het plein staat de markante Koutoubia-moskee met een vierkante toren. Verder kun je in Marrakech je hart ophalen aan de prachtige bouwkunst, die de 'pasja's' hebben nagelaten, en diverse paleizen en kashba's bekijken. Er zijn enkele mooie parken, zoals de Menara- en Agdaltuinen, hier kun je heerlijk tot rust komen. 's Avonds kun je hier heerlijk eten bij de verschillende eetstalletjes.

Aankomst in Marrakech.

Op de luchthaven van Marrakech is de doorgang door de douane snel geregeld. Buiten de aankomsthal, van de zeer modern uitziende luchthaven, staat een gids van Djoser met zijn welcomsbord, ons op te wachten.

Het duurt lang voordat de gehele groep, van 15 mensen, zich rondom hem heeft verzameld. Echter niets meer te zien van de twee jongens in korte broek met de harige benen. Wel de heer gekleed in wit overhemd en afritsbroek. De gids legt ons uit dat op de parkeerplaats de bus gereed staat en sommeert ons daar naartoe te gaan. Eenmaal in de bus rijden we over brede wegen, met om ons heen alleen maar dorre vlaktes met weinig groen en soms daarbij een aantal bruinkleurige woningen dicht bij elkaar. De grotere dorpen hebben stenen huizen die allen oranjebruin kleuren. We rijden richting het centrum van Marrakech. Vlakbij het beroemde plein, Djemaa-el-Fna zijn veel bankautomaten. De gids adviseert ons om hier geld te pinnen of om te wisselen. Eenmaal straks op onze trekking is er niets meer om geld op te nemen, laat staan om te wisselen. Nadat bijna iedereen geld heeft gewisseld rijden we door naar het hotel. Hotel Imilchil ligt 10 minuten lopen vanaf de oude stad. Het hotel is een basic hotel. De kamers zijn eenvoudig, zien er schoon uit en er is zelfs airco

aanwezig. Na een kleine siësta besluiten we om naar het centrum te lopen. Het is warm buiten. Hier moeten we even aan wennen. de buitentemperatuur geeft 35 graden aan. Al snel proberen we schaduw te zoeken. Door een mooi aangelegd park, wat door de vele bomen een schaduwrijke plek is, ontvluchten we voor even de warmte. We lopen naar het meest beroemde plein van Marrakech, Jemaa-el-Fna, gelegen binnen de ommuring van de oude stad. op dit moment, even na 15.00, oogt het plein ruim en zijn er weinig mensen. In de namiddag verandert dit grote plein in een grote openluchtvariété, waar diverse circusachtige spelen zijn te zien. We dwalen over het grote plein langs de vele kleurrijke tentjes waar uitstallingen zijn te zien van veel kleurrijk aardewerk, in de vorm van schalen en kommetjes. Verder kleding, sjaals, zilveren theepotten, hoedjes, kleine sieraden etc. Dit alles in grote hoeveelheden. We zoeken een terrasje op waar we een mooi uitzicht hebben op het plein. Eén koud biertje is hier not done. Daar kunnen we deze dagen alleen maar van gaan dromen. Het is frisdrank, koffie of muntthee. Daarna lopen we door een gedeelte van de souk. De souk is een enorm groot overdekte markt, welke zich bevindt achter het plein. De souk, een grote bazaarwijk van Marrakech, heeft meer dan 7000 winkeltjes bevindt zich in een doolhof van heel veel smalle steegjes.

Oorspronkelijk gescheiden naar beroepen, zoals kleding, groenten, fruit, koperwaar, juwelen, kruiden, snuisterijen, huishoudelijke artikelen en etenswaren. Dit nog een beetje terug te zien. De handelswaar ligt nu regelmatig in de steegjes door elkaar. Het één grote diversiteit aan spullen. Handelaren doen er goede zaken en menig toerist wordt hier afgezet. Ze zijn supersnel in hun onderhandeling. dit komt enerzijds omdat je het gevraagde bedrag moet omrekenen. Dirham is hier de munt. Anderzijds omdat je niet goed weet of het gevraagde bedrag wel klopt met wat je koopt. Je hersenen draaien nog op volle toeren om te controleren of je het bewuste artikel wilt kopen en voordat je er erg in hebt is het artikel al ingepakt en in je handen gestopt. Graag snel afrekenen, want de deal is altijd een lucky deal. met een vette knipoog toe van de verkoper, neem je afscheid en dwaal je verder nog nadenkend over je aankoop. Tja, ik denk dat mijn aankoop te duur is geweest. Altijd afdingen als je iets wilt kopen is het advies, echter het is ook een sport

apart. We dwalen verder en moeten constateren dat we reeds zijn verdwaal, zoveel steegjes, dat je al snel niet meer weet waar je er nu in bent gekomen en waar je er weer uit kunt. Al dwalend door de steegjes ben je je leven niet zeker.

Het brommerverkeer is er groot. Met hoge snelheid scheuren zij door de smalle steegjes dwars door het publiek heen. Geen enkel ontzag voor wie dan ook. Rakelings schieten ze je voorbij en begin je bijna te vrezen voor je hachje. Zij zijn de baas. Daarnaast zijn er de grote handkarren, aangeduwd door tengere gespierde mannen, vol met goederen. Zij vinden snel

hun weg door de smalle steegjes. Ook levende handel, de schap, vastgebonden op een smalle kar, gaat naar de slager waar hij al snel aan het einde van zijn avontuurlijke leven in de natuur is gekomen. Er is zoveel reuring dat je ogen tekort hebt om dit levende schouwspel te aanschouwen. wat je ogen waarnemen kun je op een foto bijna niet vastleggen. Natuurlijk schiet ik foto's, echter daar zijn de mensen hier absoluut niet van gediend. Ze schuwen de fototoestellen en beginnen al druk te gebaren of schieten achter hun hoofddoek of sluier als ze maar zien dat je een fototoestel in de hand hebt. In Marokko, waar overwegend moslims wonen is men niet gediend dat je foto's van personen maakt. Ze beschouwen dit als afkeurenswaardig. Toch kan ik het niet laten en probeer ongemerkt toch wat plaatjes van personen te schieten. Vooral van ouderen mensen. De doorleefde gezichten met hun diepe plooien, het perkament gekleurde gezicht met de ogen vaak diep in de kassen, blijven me boeien. Net zoals de kromgebogen houding, de pezige handen en het stramme lijf dat nog steeds zware arbeid verricht. Jammer dat de taal een barrière is. Ik zal nooit te weten komen hoe dit leven tot nu toe is verlopen. Ik berg mijn

fototoestel maar op en geniet van de levendigheid om me heen. We zoeken de uitgang en als er een uitgang wordt gevonden, keren we terug naar het hotel. daar aan het zwembad is het heerlijk relaxen. Ik neem nog een duik in het zwembad. In de loop van de avond keren we terug naar het plein en aan één van de vele eettafels nemen we plaats. Dit doen we met een aantal groepsleden, waar we kort na aankomst kennis mee hebben gemaakt. Al snel hebben we besloten om ons door de kok te laten verwennen. In rap tempo krijgen we spiesjes met vlees, rauwkost en flesjes met water of frisdrank. We laten het ons in de buitenlucht goed smaken. Het plein begint vol te stromen met mensen nu de avond valt. Na het eten dwalen we over het volle plein tussen de slangenbezweerders, waarzegsters en kinderen die diverse kunstjes vertonen. Iedereen met een variëteit vraagt en kleine fooi. Als je een foto wilt schieten, dan doemen er al snel handelaars om je heen die geld van je willen zien. Voor een kleine fooi laten ze graag hun kunsten zien en mag je zelfs een foto maken. We besluiten met elkaar om op één van de dakterrassen een glas muntthee te gaan drinken. We genieten van de zwoele avondlucht. Tegen 22.00, wanneer op het plein het nog krioelt van de mensen, wandelen we terug naar het hotel om onze slaapplek op te gaan zoeken.

Dag 2. 1 september. Algemene informatie.

Marrakech - Imlil - Aremd

We verlaten Marrakech in zuidelijke richting rijden naar het Atlasgebergte. Hier begint ons wandelavontuur. Muil dieren dragen de bagage en een meereizende kok verzorgt de maaltijden. We overnachten in berghutten en in gastenverblijven bij Berbers.

Het ruige Atlasgebergte is de hoogste bergketen van Noord-Afrika met toppen tot boven de 4.000 meter. Het gevarieerde, paradijselijke landschap wordt gekenmerkt door hoge bergkammen en diep ingesneden dalen. Er lopen vrijwel geen wegen door het gebergte en in de valleien tref je kleine geïsoleerd gelegen dorpjes. Hier leven de Berbers een hard bestaan. Berbers hebben een eigen taal, literatuur en muziek. Deze oorspronkelijke bewoners vormen 40% van de Marokkaanse bevolking. Hun moedertaal, het Berbers, komt voort uit een orale traditie, zonder schrift, en wordt gesproken in de bergen en op

het platteland. Tijdens de reis maak je kennis met de traditionele Berber gastvrijheid. Met handen en voeten kun je een hele conversatie hebben. Het persoonlijke contact met de lokale bevolking maakt je wandelreis tot een bijzondere ervaring. In het gehucht Imlil (1740 meter) laten we vandaag het gemotoriseerd vervoer achter ons en wandelen we in ongeveer een uur naar het bergdorpje Aremd dat op 1940 meter ligt. We overnachten in een Gite d' Etappe.

- Wandelduur: 1 uur
Hoogteverschil: 200 meter stijgen

Wandeling 1

Marrakech via Imlil naar Aremd. Verblijf Gite d' etappe op 1940 m.

Vanmorgen nog uitslapen. Om 10.00 is de briefing gepland.

Boubker (zeg maar Bob) is onze reisbegeleider en tevens onze gids die ons door het hoge Atlasgebergte leidt. Alle 17 deelnemers zijn aanwezig. Na een korte informatieve briefing, waarin uitleg wordt gegeven over de bergrit van vandaag. Als alle bagage in de twee busjes is gedropt, rijden we richting de bergen en zullen stoppen in bergdorpje Imlil. Eenmaal de stad uit beginnen we langzamerhand steeds hoger te klimmen over een goed geasfalteerde weg. Deze gaat later over in een smalle kronkelende bergweg. we rijden steeds hoger de bergen in. De omgeving is dor. Naarmate we hoger komen zien we tegen de heuvels aan kleine bergdorpjes. De huizen zijn allen vierkant met één verdieping erop. Ze zijn oranje/ bruin gekleurd. Geen enkel huis springt er qua kleur of bouw tussenuit. Allemaal één en dezelfde stijl. Ieder huis heeft een ijzeren deur met een motief, waarin een kleur is verwerkt. Alleen de moskee valt op. Deze zijn roze van kleur, en hebben een hoge toren (minaret). In het bergdorpje aangekomen wordt de bagage overgeladen in een jeep die dit naar de eerste overnachtingsplek brengt.

Wij wandelen uit het bergdorpje Imlil meteen richting het gebergte, wat er bruin/ rood gekleurd uitziet. Over stenige paden wandelen we rustig omhoog. Iedereen krijgt de tijd om foto's te maken van de mooie omgeving. De Bergdorpen liggen tegen de bergflanken aan met in de nabijheid een stromend riviertje. Hier stroomt in het voorjaar het water uit de bergen door. Nu staan de beekjes zo goed als droog. verder enkele fruitbomen en vele terrassen. Op de terrassen verbouwen de berbers hun gewassen. Tevens zie je irrigatiekanalen gevuld met water. Dit water gebruiken ze om de terrassen van water te voorzien. In de irrigatiekanalen bevinden zich ijzeren schuifbladen. Als ze deze omhoog schuiven stroomt het water de terrassen op. De mensen verdienen in deze omgeving hun geld aan de fruitteelt- appels, walnoten, vijgen en peren. Verder door verkoop van schapen.

het toerisme is de grootste bron van inkomsten. In sommige berberdorpjes zie je meerdere eenvoudige guesthouses. Daarnaast zijn er privéguiden die toeristen begeleiden door de bergen. Zij doen dit vaak in combinatie met drijvers die muilezels hebben. De muilezels dragen de bagage. Tijdens onze korte route naar het volgende berberdorp lopen wij steeds verder omhoog. Af en toe stoppen we even om tijd te nemen om te drinken en van de omgeving te genieten. Na ruim één uur wandelen komen we aan in het berberdorpje Aremd. Kriskrassend over keien en gruispaden dwalen we tussen de bruingekleurde woningen richting ons verblijf. Sommige vrouwelijke dorpsbewoners gluren vanachter hun deuropening naar ons. Kinderen lopen voor ons uit of rennen door de smalle steegjes. Ons eerste verblijf is een Gite d'Etappe op 1940 m. Het huis ligt hoog in het dorp tussen de bomen. Het heeft een grote binnenplaats en twee ruime terrassen. Rondom de binnenplaats zijn de kamers. De kamers hebben dikke matrassen op de grond en verder niets. Een de douche en toilet is op de binnenplaats. Er zijn weinig privékamers. Wij hebben het geluk dat we in een kleine privékamer mogen slapen met een douche en toilet. Menig jaloerse blik wordt op onze kamer geworpen. Op dit moment is het een voordeel als je een koppel bent. Echter de andere kamers worden snel gevuld. Mannen en vrouwen bij elkaar. Als we onze bagage hebben gedropt op de kamer is het tijd voor de lunch. Na een siësta maken we om half vijf nog een wandeling van anderhalf uur in de omgeving. Langs de irrigatiekanalen, heuvel op en af. We ontmoeten regelmatig dorpbewoners. Vooral kinderen. Deze week is het feest in Marokko. Dit betekent dat er niet wordt gewerkt. Enkele jonger mannen dossen zich uit met geitenvellen en dragen duivelsmaskers. Anderen dragen alleen maar duivelsmaskers. Ze rennen met veel kabaal achter andere jongens aan totdat deze gegrepen worden. Onder luid gejoel worden ze naar een groepje jongens gebracht. Deze maken muziek met behulp van een soort tamboerijn en zingen erbij. Het gezang lijkt op klaagliederen of soms klinkt het heftig. Hiermee worden de boze geesten verdreven. De jongens die gegrepen zijn staan afzijdig van de groep en krijgen soms slaag met een stok. Het tafereel wordt vooral gadeslagen door kinderen. De betekenis van deze festiviteit is ons niet geheel duidelijk. In het dorpje Aremd leven de bewoners van het toerisme, de appels, dieren (schapen en geiten) kinderen gaan hier wel naar school, maar het is nog geen verplichting. Geen geld voor onderwijs dan geen onderwijs maar helpen op het land. Het is een 'rijk' dorp. de kinderen dragen hier, over het algemeen, schone en hele kleding met gymschoenen. s' Avonds krijgen een warme maaltijd, couscous diverse groente, lamsvlees en fruit toe. Na het diner krijgen we een briefing, waarin we worden geïnformeerd over de dag van morgen. Tot 22.00 gezellig met elkaar gezeten. Morgen 7.00 ontbijt.

Dag 3. 2 september. Algemene informatie

Aremd - Ouanskera

Vandaag begint de ontdekkingsstocht in het Atlasgebergte pas echt. In het algemeen wandelen we in het gebied ten noorden van Aremd naar de minder bekende dorpjes. De eerste, vijf uur durende, pittige wandeling met een klim voert over de Tizi n'Tamertert (2280 meter). in de Imenanevallei waar we in Ouanskera (2200 meter) overnachten in een eenvoudig gastenverblijf. In Marokko is 60 tot 70% van de bevolking is analfabeet.

- Wandelduur: 5 uur
- Hoogteverschil: + 700 meter stijgen en 350 meter dalen.

Wandeling 2. Aremd - Ouanskera.

Vanmorgen om 8.00 op pad na een zeer goed ontbijt en een redelijke nachtrust. Onze bagage en heel veel proviand is vanmorgen in de manden geplaatst die op de muilezels worden geplaatst. We gaan op pad met een kok, acht drijvers en acht muilezels. We dalen eerst af uit het dorp via betonnen trappen afgewisseld met gruis. Tot aan de droge rivierbedding dalen we af. In een zeer rustig wandeltempo. Als we de droge rivierbedding zijn overgestoken gaat het klimavontuur beginnen. Over smalle keien- en gruispaden klimmen we naar de eerste pas op 2280 m. Het berglandschap kleurt bruin en ziet er dor uit. Alleen maar hogen ruige bergen om ons heen. Het is een fascinerend landschap. Bovenop de pas is er een klein stalletje. We kunnen er frisdrank en thee krijgen. We maken een korte stop. Prachtige vergezichten hier zijn hier ons deel. Echt fotogenieke momenten. De muilezels met hun mannen komen ons achterop. Bepakt en bezakt worden de muilezels opgezweept om aan de steile afdaling te beginnen. Ze hebben weinig zin om de steile afdaling te beginnen en hebben een flinke duw nodig om hun pad te vervolgen. Wij gaan er achteraan. Een mooie zigzaggend afdaling naar het dal. We zakken weer 350 m. Beneden tussen de bomen is er een mooie plek gereed gemaakt om te lunchen. we krijgen verse

rauwkost, pasta met een overheerlijke saus en meloen toe. Na een siësta van één uur vertrekken we weer. Na één uur bergopwaarts lopen komen we aan in een armoedig uitzierend dorp. Lemen huizen veel kinderen en vrouwen die zich stiekem achter hun buitendeur een beetje laten zien. Toch nog een mooi plaatje geschoten van een echtpaar met kind. Zij willen poseren voor mij. De gite in het dorpje is zeer sober. We hebben toch een eigen kamer. Op de gang een sobere douche en toilet. Een groot terras is ons eigendom. Wasjes hangen over de reling en kinderen bespieden ons. Om Vier uur is het theetijd en rond half acht is het diner. De temperatuur overdag is 30 graden+. Al met al en mooie wandeldag door het ruige gebergte.

Dag 4. 3 september. Algemene informatie.

Ouanskera - Tachedirt - Labessene.

De volgende ochtend begint vroeg met een pittige maar mooie klim over een pas van 3150 meter. Onze weg voert ons langs de bergdorpen Tachedirt en Tizi n'Tachedirt. Deze afgelegen bergdorpjes zijn de hoogstgelegen dorpjes in de Rhirhaia vallei en tellen maar weinig bewoners. We dalen af naar het dorpje Labessene waar we na ongeveer zeven uur aankomen. We zijn dan weer op een

hoogte van 2300 meter gekomen.

- Wandelduur: 7 uur
- Hoogteverschil: \pm 1000 meter stijgen en 900 meter dalen

Wandeling 3. Ouanskera - Tachedirt - Labessene.

De volgende ochtend begint vroeg (7.30) met een pittige maar mooie klim over de eerste pas van 3150 meter. Onze weg voert ons het dorp uit, waar het nog stil is. We klimmen heel langzaam door de vallei naar het volgende berberdorpje Tachedirt. Dit is tevens het laatste dorpje wat we tegen zullen komen vandaag. We gaan aan de lange klim beginnen. Dit betekent dat er 900 m moet worden geklommen. Heel rustig laat Boubker ons omhoog klimmen. Hij geeft het tempo prima aan. Al snel begint de groep zich af te splitsen. Het is stevig klimmen en er moeten hoogtemeters worden gemaakt. Daar hebbener toch een aantal behoorlijk last van. Steeds langzamer gaat het bergop. Het is genieten van de prachtige

vergezichten met de hoge bergtoppen om ons heen. De bergen kleuren oranje/bruin met groene stukken. Achter ons komen de muilezels al naar boven. Allew bagage en proviand is alweer verdeeld over de muilezels. Zwaarbepakt lopen ze achter elkaar over de smalle bergpaden. Het ziet eruit als of het ze geen enkele moeite kost. De drijvers lopen in de nabijheid van de muilezels. Ze worden aan hun staart vastgehouden als het bergafwaarts gaat. Het is soms zo steil dat

ze dreigen weg te glijden.

Een muilezel kan 120 kilo aan bagage meenemen. Het is een prachtig gezicht. Het lijkt wel een nomadentocht. De muilezels met hun dragers lijken wel antilopen. In rap tempo komen ze naderbij.

Hijgend en puffend vervolgen we de route met de bergtop nog lang niet in zicht. Je gaat bijna denken dat we de Himalaya een 6000 der aan het beklimmen zijn. Na 4 uur klimmen bereiken we de 'Tachedirt. Deze ligt op 3150 m. Afgemat en met een big smile op het gelaat bereikt iedereen de top. Snel wordt er een comfortabele zitplek op de stenen gezocht. Voorlopig hoeft Boubke ons even niet te vragen om de route te vervolgen. Een bewoner uit het laatste berberdorp ziet wel handel in de toeristen. In rap tempo is hij met zijn muilezel naar boven geklommen. Hij verkoopt marsen en snickers, cola en water. Hij doet goede zaken. Tja, en na een pauze moeten we nu toch naar beneden lopen over de gruispaden. Boubke weet ons te verleiden om ons weer in de benen te krijgen met het vooruitzicht op een lunch. Echter hier moet wel wat voor worden gedaan. De daling wordt ingezet. Over gruis dalen we voorzichtig naar beneden. In de diepte zien we de muilezels en hun drijvers die al stilstaan. Alle bagage wordt eraf gehaald en de kok, welke één van de drijvers is, maakt alvast de lunch voor ons klaar. Na een half uur dalen is er de beloning. Een lunch aan een klein stromend beekje. We worden verrast met brood wat we zelf kunnen vullen met rauwkost, tonijn of ei. Het smaakt ons allen goed. Ook al moeten we het brood helpen om het door onze keel te krijgen. Na een korte siësta weer op pad. We moeten nog zeker 600m dalen om in ons overnachtingdorpje te komen. Een paar zetten er even flink de pas in. De overige blijven achter Boubker en dalen in een rustig tempo naar beneden. Het is voor sommigen van de groep een zware klus en zij zijn maar wat blij als het kleine berberdorpje in zicht komt. Het afgelegen bergdorpje is één van de hoogstgelegen dorpjes in de Rhirhaia vallei en tellen maar weinig bewoners. We dalen af naar het dorpje Labessene waar we na ongeveer zeven uur inspanning aankomen. Tegen de bergflank ligt het kleine

dorpje. Het ziet er zeer sober uit. Alle huizen bruin/oranje van kleur met een plat dak van stro en klei. Geen straat te bekennen, maar over keien en gruis en door smalle steegjes banen we ons een weg naar de gite. Achter de deur, welke op een kier staat, of vanaf de platte daken worden we gadeslagen. Hoofdzakelijk door vrouwen en kinderen. Voor de gite staan de muilezels met hun begeleiders die ons enthousiast verwelkomen. Ook in de gite worden we welkom geheten. Bijna iedereen stort zich op de bank in de sobere binnenruimte en komt bij van de inspanning. Helaas nog geen thee, maar wel cola en water. De kamerindeling is nog even een dingetje. 3 kamers en hoe gaan we dit indelen. Resoluut wordt er al snel een beslissing genomen. De koppen worden geteld. 6 dames en één koppel en de overig 9 heren. Keurig netjes worden de dames van de heren gescheiden.

De kamers zijn erg sober. Alleen een matras op de grond. De dames op de lange regel dicht tegen elkaar. Eén douche voor ons allen. Dat wordt aanschuiven in de rij. Fris en fruitig schuiven we rond half acht aan het diner. Nadat we om vijf uur nog een kleine versnapering hebben gehad. Daarnaast hebben we nog kunnen genieten van het 'dorpsfeest'. Opnieuw jonge mannen verkleed en op de gezichten duivelsmaskers maken muziek. Dit doen ze met tromgeroffel. Foto's maken is absoluut verboden. Ze zitten in een ronde cirkel of staan erbij. Met hun trommels en gezang proberen ze de duivel te verbannen. Af en toe wordt er onder luid gejoel iemand achterna gezeten. Diegene die hem achterna loopt is gehuld in geitenvellen en met een dierenmasker op.

Eenmaal gepakt krijgt deze lichte stokslagen en wordt terug gebracht naar de groep. Dit alles wordt vanaf de daken gadeslagen door vrouwen en veel kinderen. Het gezang en trommelgeroffel gaat nog lang door. Wij zijn op een hoogte van 2300 meter gekomen en in ons sobere verblijf zal een

ieder door de intensieve wandeltocht hopelijk goed slapen. Een aantal van ons kiezen ervoor om de nacht in de buitenlucht door te brengen. De nachten zijn niet koud. In de sobere hut is het behoorlijk warm. Een slaapzak is al snel te warm. Morgen een nieuwe dag.

Dag 5. 4 september. Algemene informatie.

Labessene - Oukaimeden (2600 m)

We tuigen de muil dieren op voor een tocht door de alpine valleien van Ourika. In de wintermaanden wordt hier veel geskied. Na ongeveer zeven uur wandelen, via Tizi Mzlee (2600 meter), Agounss (2300 meter) en Tizi n'Ouatter (3130 meter), is het goed toeven in het skidorp Oukaimeden (2600) waar we twee nachten doorbrengen. Dit skistation is het hoogste station in Afrika en heeft wel 15 pistes.

- Wandelduur: 7 uur
- Hoogteverschil: + 1100 meter stijgen en 800 meter dalen

Wandeling 4: Labessene - Oukaimeden (2600 m)

Om 6.00 is het voor ons allen weer vroeg dag. Nadat Boubke ons gisteravond de tocht der tochten heeft gepresenteerd worden we er allen stil van. Er moet vandaag flink worden geklommen, dus dat wordt werken voor een aantal van ons. Aan het ontbijt worden we verrast met een grote pan met havermoutpap. Dat is smullen voor bijna iedereen. Ik laat het aan mij voorbij gaan. Om 7.00 staat iedereen gereed. Het begint licht te worden. In het dorpje is het nog stil. De weinige bewoners hebben geen idee dat de toeristen in alle vroegte hun dorpje verlaten. De muilezels worden opgetuigd en komen later achter ons aan. Wij beginnen meteen het dorpje uit te klimmen. Ook in dit berberdorpje geen geplaveide straten waar je relaxed over kan lopen. Neen, we klauteren over de keien, gestort in beton, omhoog het dorpje uit. Al snel zien we de helling voor ons waar we tegenaan moeten klimmen om het eerste topje van vandaag te bereiken. Na een uur gestaag omhoog lopen bereiken we met elkaar de Tizi Mzlee op 2600m. Een makkie. Op naar de volgende. Eerst zetten we de daling in. Als we net over het topje zijn en we nog druk bezig zijn om het gruispad te overwinnen worden we bijna letterlijk door de muilezels omver geduwd. Zij

kennen het pad als geen ander en zij zijn de baas. Opzij, opzij, zij gaan niet voor ons opzij. Ze wachten ook niet totdat we het pad hebben verlaten en het hogerop zijn gaan zoeken. Hun tengere poten dansen over de keien, maar raken toch af en toe uit balans. Om te voorkomen dat ze van het pad afdwalen of ervan door gaan worden ze aan de staart vastgehouden door de drijvers. Geen idee hoeveel kilo zij op hun tengere lijf dragen. Als ze voorbij zijn dalen we verder af naar het dal, waar tegen de helling opnieuw een klein berberdorpje tevoorschijn komt. Het plaatsje Agounss op 2300m. Na een korte stop is het over met de pret. Het echte werk gaat beginnen. Voor ons strekt zich een enorme hoge berg uit. Deze gaan we bedwingen. Op naar de 3000m +. Achter elkaar lopen we in een zeer rustig tempo achter Boubker aan. Pff.. dat is wel een slakkengang. Echter nadat we boven de 2500 m. komen is de trage wandelgang niet voor niets geweest. Vanaf nu begint het klimmen langzaam zijn tol te eisen. Een paar krijgen heel veel moeite om het tempo vol te houden. Een enkeling klaagt over hoofdpijn en duizeligheid. Het gevaar voor hoogteziekte komt om de hoek. Met grote regelmaat pauzeren we om veel water te drinken en om bij te komen van de inspanning. Natuurlijk genieten van de prachtige omgeving. Hoge bergen om ons heen, die schitteren in de zon en in de diepte een bergdorpje omgeven door groen en veel terrassen waar de bewoners al hun groenten en overige producten al hebben geoogst. Zij gaan straks weer een lange winter tegemoet en moeten zorgen dat zij ruim voldoende voorraad hebben als ze van de bewoonde wereld zijn afgesloten. Er gaat geen asfaltweg naartoe. De muilezels zijn hun belangrijkste vervoersmiddel. Na ruim vijf uur klimmen komen we om 13.00 aan op de top. De Tizi n' Oatter op 3130 m. Het uitzicht is magnifiek. Een grote vallei strekt zich voor ons uit en in de verte zien we het skidorp Oukaimeden liggen. Eerst lunchen op de top. Hier hebben we allen trek in. Opnieuw rauwkostschotels, brood, eieren en een sinaasappel toe. Nog een kleine siësta toe en we maken ons klaar om de tocht te vervolgen. Iedereen heeft genoeg water mee en we dalen af naar de vallei.

Rondom ons lopen veel schapen en geiten met hun jonkies. De herders uit het berberdorpje in de vallei drijven hun geiten en schapen op naar hun hokken beneden gelegen. Wij kriskrassen in brede bochten over het gruispad naar beneden. Af en toe passeren ons kleine families, waarvan we zien dat ze baby's op de rug dragen. Ze zijn bijna helemaal verscholen onder doeken. Beneden aangekomen zien we primitief uitzijnde huizen, platte daken gemaakt van hout, klei en stro. Opgebouwd met dikke keien. Er ligt op veel plekken was te drogen. Ezels staan bij de huizen. De vrouwen gluren door de ommuurde schutting en veel kleine kinderen komen naar ons toe. Ze willen geld van ons. En vooral als je een foto wilt maken is het ook hier not done. Geen idee waarom er zo'n afkeer voor

is. Als we de kinderen afleiden door een handjeklap spelletje te doen, kunnen we

toch nog snel een paar foto's schieten.

Dwars door het berberdorpje lopen we naar een breed pad verder de vallei in richting het skidorp Oukaïmeden op 2600m.

Vlak voor het dorp komt een jongeman op een brommer zijn handelswaar aanbieden. Zwarte ballen en als hij deze opent verschijnt er mooi glinsterend hard paars gesteente. Na lang onderhandelen laten we ons overhalen om er uiteindelijk twee te kopen voor 100 dirham. Teveel of te weinig ervoor betaald, we laten het in het midden en hij is blij met onze aankoop. We komen na een lange hete wandeldag aan in een riant ogend verblijf; club Alpine Francais. Een herberg met een grote ontvangstruimte, kamers op de eerste verdieping met stapelbedden. Allen zoeken, enigszins vermoeid, maar supertrots dat de bergtoppen weer zijn bedwongen, een kamer op. Het ziet er hier schoon uit en de stapelbedden zijn van goede kwaliteit. Dat is de afgelopen dagen wel anders geweest. Heel sober, smoezelig en belabberd sanitair. Het voelt als een luxe onderkomen. Allen installeren zich in één van de kamers, soppen stof en zweet van zich af, doen de vuile was en zoeken buiten een plek om hun wasje te drogen. We luieren en genieten van elkaars gezelschap. De ouderen gaan op 'stok' en de jonkies schateren om de grappen grollen die hun om de oren vliegen. Het avondeten staat om half acht voor ons klaar. Er is nog genoeg energie over om de kaken te smeren. Gezelligheid kent geen tijd. Morgen uitslapen en een korte wandeling voor de liefhebbers om de Jebel Oukaïmeden op 3270 m. te gaan beklimmen. We blijven twee nachten hier. Dit skistation is het hoogste station in Afrika en heeft wel 15 pistes.

Dag 6. 5 september. Algemene informatie.

Oukaïmeden

Vandaag kun je een klim en afdaling maken van ongeveer vier uur naar de top van Jebel Oukaïmeden (3262 meter). Vanaf de top wacht de beloning van een prachtig uitzicht over de vallei. Doe je het liever wat rustiger aan, wandel dan naar de kam achter de berghut om de zon te zien ondergaan.

- Wandelduur: 4 uur
- Hoogteverschil: \pm 700 meter stijgen en dalen

Wandeling 5. Optionele beklimming Jebel Oukaimeden. 3260 m.

12 enthousiastelingen staan 9.00 te trappelen om de Jebel te beklimmen. Wat een uitdaging. En zo denkt Boubker er ook over. Zijn oogjes beginnen te glimmen als hij ons ziet. Je ziet hem denken ik zal ze vandaag eens flink laten werken. Na een korte inloop richting de berg komt de gang erin. We moeten snel stijl omhoog in een stevig tempo. Het wordt stiller in de groep en iedereen vind zijn plek in de "boemeltrein ". Boubker gaat ons voor en al slingerend zoekt hij zijn weg omhoog. Wij ploeteren achter hem aan en moeten af en toe flinke passen nemen om de keien te trotseren. Veel losse steenslag en zand maken dat we korte uitglijders hebben. We houden wat afstand van elkaar. Af en toe last Boubker een korte pauze in, maar al snel gaan we voorwaarts. We hebben één jonge bok in ons midden en één die ook niet voor de ander onder doet. Komt de top in zicht gaan ze samen de uitdaging aan om nog in hardlooptempo de top te bereiken. Heerlijk zij kunnen zich helemaal uitleven vandaag. Ook de anderen. Na 2 uur klauteren komen we bezweet aan op de top. Apetrots zijn we allen dat we in rap tempo deze berg hebben bedwongen. Het uitzicht is opnieuw magnifiek. Er staat op de top een oriëntatietafel waarop we alle toppen om ons heen kunnen zien.

Natuurlijk worden er de meest spectaculaire foto's van elkaar genomen om aan het thuisfront te laten zien hoe gevaarlijk deze tocht is geweest. Een 'kijk mij eens' Ook diverse poses maken het tot een klein feestje van balorigheid. Genoeg water gedronken en wat vijgen en ander proviand genuttigd beginnen we aan de

afdeling. Onze snelle bok, die omhoog zijn springkwaliteiten heeft getoond, daalt behoudend af. Dit is niet zijn favoriete uitdaging. Zigzaggend wandelen we in rap tempo naar beneden. Beneden in het dal komen de kleine zomer nederzettingen snel in zicht. Hier verblijven de herders met hun gezin om hierboven de schapen en geiten te laten grazen. Opvallend dat er nog veel jonge geitjes rondlopen. Iets wat wij in Nederland alleen in het voorjaar zien. Het naseizoen komt nu snel in zicht. Vanaf oktober kan er hier al veel sneeuw vallen. Het is bijna niet voor te stellen, omdat de dagen hier nog heet zijn en de nachten niet koud. Aangekomen beneden in het dal wandelen we langs de skiliften, nu nog werkeloos en in afwachting van het seizoen. Richting onze gite zien we de berber vrouwen de was doen in het smal stromende beekje, wat er vies en vuil uitziet van het afval. Boubker vult zijn waterfles met water uit een stroompje van de bergen, echter daar wagen wij ons niet aan. Brr... Het idee. De geiten en schapen lopen boven in het sneeuwwater en poepen er ook nog een in. Als we rond 13.00 terug zijn staat de lunch klaar. Heerlijk de maag wordt gevuld. De rest van de middag kunnen we relaxen. Boubker gaat nog met een paar mensen in de buurt de zeer oude steensporen zoeken waar voor duizend jaar terug bewoners dierafbeeldingen hebben gemaakt. Na de thee blijft iedereen zitten en geniet van de meegebrachte

muziek.

Dag 7. 6 september. Algemene Informatie.

Oukaimeden (2600 meter) - Amskere (1740 meter) - Aguersioual (1600 meter)

We wandelen ongeveer zeven uur voornamelijk bergafwaarts via een mooie route naar het Berberdorpje Amskere, gelegen op 1740 meter. Onderweg zie je in de okerkleurige valleien veel jeneverbes bomen. Na de lunch in het rivierdal bij Amskere, komen we middels een korte klim over de

Tizi n'Aguersioual (2050 meter) aan in ons gastenhuis in Agersioual. We zijn dan weer een stukje gedaald naar 1600 meter.

- Wandelduur: 7 uur

Hoogteverschil: + 400 meter stijgen en + 1400 meter dalen.

Wandeling 6. Oukaimeden (2600 meter) - Amskere (1740 meter) - Aguersioual (1600 meter)

Om 8.00 staat iedereen weer paraat om aan de lange wandeldag te beginnen. Het is zowaar geen helder weer. Helder in het skidorp maar nevelig in de bergen. Eerst gaan we een kleine pas over. Het is korte klim naar de pas. Als we langs de nederzetting lopen komt hier de dag opgang. Vrouwen gaan met een aantal schapen of koeien richting de vallei. Hun werkdag is begonnen. We kijken nog een keer achterom en zien inmiddels in de vallei de herders naar hun geiten en schapen lopen. Wij zetten een flinke daling in. Van ruim 2700 m moeten we dalen naar het rivierdal bij Amskere. Lang dalen via het smalle gruispad door het weidse berglandschap naar beneden. De bergen kleuren rood. Heel langzaam wandelen we de daalmeters onder onze voeten weg. Niet iedereen is dol op dalen, maar onze gids loopt langzaam voorop naar beneden. Iedereen kan volgen. We hebben alle tijd om ons heen te kijken en onze musical boys zetten diverse liederen in. Er is geen lied waarvan zij de tekst niet kennen. Soms zingen er meerdere mee. Het maakt dat we de wandelafstand soms wat sneller overbruggen. De muilezels met hun drijvers komen snel achter ons aan.

De drijvers schreeuwen ze met 'prairiekreten' het smalle gruisige bergpad af. Wij gaan alras aan de kant. Aan de zijkant van het pad onder een boom, die er zeer sporadisch zijn, zoeken we een veilig heenkomen. We weten inmiddels dat de muilezels niet voor ons opzij gaan. Of even wachten totdat we van het wandelpad af zijn. Af en toe pauzeren we even om daarna onze route door een prachtig oranje/ roodkleurige vallei met het en der een soort brede taxusboom te vervolgen. We wandelen over de smalle gruis- en keienpaden langzaam richting het dal. We passeren het dorpje Amskere, waar zowaar nieuwbouw plaatsvindt. Boubker legt uit dat de materialen vanuit Marrakech komen, eerder kon dit niet. Sinds vijf jaar is er een bredere zandweg gekomen waardoor dit mogelijk is geworden. Echter van deze huizen zijn de muren dunner en minder geïsoleerd. Dus koud in de winter, warm in de zomer.

Als de picknick bijna in zicht komt na ruim vier uur onderweg te zijn, kunnen we kiezen om een klein beekje over te steken of nog een stukje omhoog te klimmen. Ik kies met meerderen voor de eerste optie. Het ziet er gemakkelijk uit. Net als ik denk ik, laat ik maar eens doorlopen richting het water glijd ik keihard onderuit. Pal op mijn knie. Door de pijn en de schrik dreig ik al snel flauw te vallen. Ik weet het nog net te roepen en daal neer op de grond. Korte tijd later wordt ik wakker met allemaal geschrokken wandelmaatjes om mij heen. Het duurt even voordat ik weer redelijk bij mijn positieven ben, maar ik vraag zoveel aandacht dat ze me naar de picknickplek moeten dragen. Pff.. knie beurs en nog een poosje dizzy. Na een lange siësta weer op pad. Inmiddels opnieuw flink warm geworden. We klimmen gestaag vanaf het riviertje omhoog naar de volgende pas. Het is een mooi smal pad wat zich voor ons tegen de bergrand omhoog kronkelt. Na 400m rustig omhoog lopen zijn we op de pas. Aan de andere kant van de helling zien we het dorp Aguersioual in de diepte liggen. Zigzaggend over keien en gruis dalen we langzaam af. Als we uiteindelijk het bergdorpje bereiken, worden we verwacht bij een berberfamilie, midden in het dorpje, die ons thee aan gaan bieden. We klauteren door de smalle straatjes. Nou ja, zeg maar klauterpaden van beton, klei en hoge treden richting het huis. De eigenaar haalt ons op. In zijn huis nemen we plaats op het dakterras. Vol met eigen gemaakte kleden. Er wordt muntthee en kruidenthee geserveerd. Dit gebeurt met twee theepotten. Eerst wordt gecheckt of de thee wel goed is door ze regelmatig in een kommetje te gieten en nadat ze opnieuw zijn gekookt. Met twee potten tegelijkertijd wordt de thee in glazen kommetjes geschonken. We krijgen ook nog brood, olijven, koek, feta, jam en popcorn geserveerd. We laten het ons goed smaken na deze lange wandeldag. We zijn bijna niet meer weg te krijgen want we zitten zo heerlijk onderuit gezakt dat de ogen dreigen toe te gaan. Huppa, op naar gastenverblijf aan de rand van het dorp gelegen aan de weg. Het verblijf is een groot huis met meerdere verdiepingen en voldoende kamers. Sober ingericht, maar de muren hebben kleurrijke tegel en op de vloer liggen mozaïeken. Allen snakken naar een douche. Op de balkons genieten we van een drankje en het avondeten gebruiken we ook buiten. Het is een zwoele zomerse avond. Het wordt niet laat gemaakt. Iedereen is moe van de lange wandeldag en zoekt zijn of haar slaapmatje rond 22.00.

Dag 8. 7 september. Algemene Informatie.

Aguersioual - Tizi Ousse

De volgende dag steken we de pas Tizi Oudite (2219 meter) over en lopen in ongeveer vijf uur naar de Gite d'Etape in Tizi Ousse. Onderweg is het weer genieten van de prachtige natuur, de berber nederzettingen en natuurlijk de picknick lunch.

Wandelduur: 5 uur

- Hoogteverschil: \pm 600 meter stijgen en \pm 400 meter dalen

Wandeling 7. Aguersioual - Tizi Ousse

Vanmorgen aan het ontbijt krijgen we weer eens kleine pannenkoeken geserveerd. Iedereen is er dol op, want het brood is erg droog en glijdt niet gemakkelijk weg. Echter we hebben niets te klagen er is ruim voldoende aan divers zoetheid wat helpt om het brood naar binnen te laten glijden. Na het ontbijt verzamelen we al onze bagage, wat de bestuurders dagelijks voor ons naar de muilezels dragen. Nadat we nog 10 dirham betalen voor de douche staat iedereen klaar om te vertrekken. Helaas gaat het één van ons niet lukken. Algehele malaise doet hem de das om. Er wordt door Boubker vervoer geregeld en wij gaan op pad. De karavaan gaat door.

Vandaag en gemakkelijke tocht. We gaan geleidelijk omhoog via een breed zand- / gruispad. Tijd genoeg om met elkaar te kletsen en om de omgeving in ons op te nemen. We lopen hoog boven de vallei met enkele bomen om ons heen. Af en toe passeert ons een kleine familie met een muilezel.

Op de bagage mag een jong meisje op de muilezels worden vervoerd. Ze werpt geen blik om zich heen, maar kijkt stuur voor zich uit. Blijkbaar geen interesse in haar omgeving en vooral niet in de groep toeristen die hun gadeslaan. Een foto nemen blijft een sport om dat zo onopvallend te doen. We komen zelfs collega toeristen tegen die met een

privégids hier een dag wandeling doen. Vandaag en morgen wandelen we rond de 2200 m. En zijn dicht bij de berberdorpjes die aansluiting hebben op de brede zandweg en het is niet ver van Marrakech. Als we over de pas, Tizi Oudite op 2219 m zijn, dalen we over rode 'lavavelden' naar het dal.

Het is een warme dag en het is niet de inspanningen maar de warmte waardoor we ons vermoeid voelen. Dorst hebben we de hele dag. Als we anderhalf tot twee liter s 'morgens meenemen is dit voldoende tot aan lunch. We lunchen, rond 12.30 op een schaduwrijke plek iets buiten het berberdorpje. De drijvers zijn ons allang weer gepasseerd en hebben de kleden alweer klaargelegd waarop de lunch wordt geserveerd. De rauwkost en de linzen smaken prima. Het vochtgehalte word door een ieder weer op peil gebracht. Na een siësta van een uur gaan we weer veder. Het is nog een uurtje wandelen naar de gite. Over het brede gruispad stijgen we licht omhoog naar het dorpje Gizzi Ousse. Het blijft erg warm. Iedereen heeft de pet op en voldoende vocht bij zich. Water stroomt via de irrigatiekanalen en de stromende beekjes langs ons pad. Het laatste stukje moeten we nog even flink in de stijgieters. Via een onregelmatig keienpad slingeren we ons door smalle steegjes omhoog naar de gite. Deze blijkt boven het dorp te liggen. Aangekomen bij Gite d' etappe worden we verwelkomt door de eigenaar. Het is een groot relatief nieuw uitziend gebouw met meerdere verdiepingen. We kriskrassen via de smalle trap door het gebouw en vinden al snel de kamers. Dit verloopt alle dagen soepel. We moeten nog een kwartiertje wachten op onze bagage en dan kunnen we de rode stof van het lijf poetsen.

De was wordt gedaan en de beschikbare 'waslijntjes' hangen al snel vol. Half zes

tea time.

Tijdens tea time krijgen we ieder van Bouker een deel van de landkaart, waarop onze route staat. We krijgen nogmaals uitleg hoe we tot nu toe hebben gelopen en het woord up, up, up, down, down, down klinkt ons bekend in de oren. We hebben vandaag opnieuw

een mooie tocht door een kleurrijk landschap gemaakt. We zitten nu op 1920 m. Tegen de avond gaan plotseling de 'sluizen open'. regen? Als ik naar buiten kijk is het helder, droog en niets te zien. Toch maar even opstaan uit mijn luie zetel om te aanschouwen wat er nu buiten gebeurt. De 'sluis' van het irrigatiekanaal is open gezet en nu stroomt met hoge snelheid het water naar beneden. Het wordt geleid naar de terrassen. Deze staan vol met notenbomen, appels en vijgen. De tuinder schraapt met zijn 'hark' openingen tussen de stenen en rond de bomen en zo loopt het water naar alle terrassen.

Het is ongelooflijk dat er nog steeds zoveel water uit de omringende bergen komt. De dagen zijn snikheet en de nachten relatief warm en toch stroomt er nog steeds veel water door de irrigatiekanalen. Waar we de afgelopen dagen regelmatig langs zijn gelopen. Na het avondeten worden we getrakteerd op Marokkaanse muziek. De drijvers hebben originele muziekinstrumenten verzameld. Dekfels, dienbladen, jerrycans glazen en lepels. Met deze instrumenten heffen ze hun liederen aan. Van rustig tot opzwepend en ze krijgen ons zo gek dat we rond de tafel, handen klappend, polonaise gaan lopen. Helaas blijven, wij Hollanders, achter in onze muzikrepertoire. Verder dan "mijn tante in Marokko" en "dag Sinterklaasje" komen we niet. Enfin, we zijn even vermaakt en rond 22.00 heeft iedereen zijn slaaplekje opgezocht.

Dag 9. 8 september Algemene informatie.

Tizi Oussems - Tizi Mazzik - Aremd

De wandeling van vandaag voert ons terug naar het beginpunt van de trekking, Aremd. De aankomst is rond het middaguur zodat je de rest van de dag kunt uitrusten.

- Wandelduur: 5 uur
- Hoogteverschil: + 650 meter stijgen en + 550 meter dalen

Wandeling 8. Tizi Oussem - Tizi Mazzik - Aremd

De karavaan gaat door en wacht op niemand. Vandaag wordt dit de waarheid. Eén van onze enthousiaste wandelmaatjes moet het helaas opgeven.

Lichamelijke ongemakken spelen hem teveel parten.

Wij op pad. Zowaar voelt het windje een beetje koel aan. In en zeer langzaam tempo lopen we de helling op. We moeten 600 m stijgen. Via een grote lus keren we vandaag terug naar onze eerste overnachtingsplek.

Opnieuw en zonnige dag. We wandelen langs de bergkam omhoog en in het begin passeren ons de dorpsbewoners die op weg zijn naar de velden of elders. We pauzeren al snel en later nog een keer. Het lijkt wel alsof we vandaag niet te vroeg op de aankomstplek mogen zijn. Boven op de pas van 2500m. is er een stalletje. En jawel open, waarschijnlijk door Boubker ingeseind dat er een groepje toeristen komt en die lusten wel een versnapering. De verkoper heeft voor ons verse sinaasappelsap en cola. Het smaakt prima en ondertussen gaan de noten de vijgen, die we dagelijks van Boubker krijgen, van hand tot hand. Het uitzicht is magnifiek. Aan de ene kant hoge bergtoppen en aan de andere kant de vallei met een aantal berberdorpjes. Wij gaan na een pauze de daling inzetten. Boubker heeft ons aangewezen waar we diep in de vallei tussen de groene bomen de

lunch kunnen verwachten.

Onze 'sinasappelverkoper' sluit zijn stalletje subiet als wij aanstalten maken om te vertrekken. Hij gaat in snel tempo de berg af en heeft waarschijnlijk goede zaken gedaan. Zigzaggend dalen was rustig naar beneden. Het is vandaag een echte slenterdag. Om 12.00 zijn we al in de vallei gearriveerd. Tussen de bomen is er

een mooie schaduwplek voor ons gevonden. We nemen plaats op de matrasje en het kleed. Opnieuw een heerlijke lunch. Rijst met een saus, veel rauwkost en meloen toe. Na een siësta van een uur stappen we weer op. Nog een uurtje te gaan naar het bergdorpje Aremd, vanwaar we onze trektocht zijn gestart. In de schaduw was het heerlijk, maar in de zon is het behoorlijk warm. Na een kort klimmetje komen we uit op een bredere grint- zandweg. Als we de brug naar het dorp oversteken is het daarna stijgen door de smalle steegjes richting ons verblijf, wat hoog in het dorp tussen de bomen ligt. Het is nog even wachten op onze bagage, maar daarna kan iedereen snel de douche opzoeken. Nou ja snel, met twee douches is het wel wachten op elkaar. Daar wij dezelfde kamer ' en suite' hebben gekregen kunnen we meteen douchen en delen we deze met andere wandelmaatjes. Er is warm water. Fris gewassen komt iedereen weer tevoorschijn. Op het balkon zoeken we de schaduw op en kletsen we bij. Heerlijk relaxed vertoeven we op het balkon totdat het avondeten gereed is. Zowaar patatjes frites, kip, een vegetarische schotel en groentesoep vooraf. Het smaakt een ieder prima. Morgen gaan we hoog op en daarna de big day.

Dag 10. 9 september. Algemene informatie.

Aremd – berghut Neltner (3210 meter)

Vandaag volgen we een oude pelgrimsroute van vijf uur door de Mizanevallei naar de Neltner-berghut. Hier wanen we ons terecht in het oude Marokko en ook wel een beetje als echte bergbeklimmers. De eenvoudige overnachtingsplaats in combinatie met de indrukkenende natuur draagt bij aan dit gevoel.

- Wandelduur: 5 uur
- Hoogteverschil: + 1260 meter stijgen

Wandeling 9. Aremd – Refuge du Toubkal (3207m)

Ook vandaag gaat de karavaan door. Opnieuw een wandelmaatje die afhaakt,

omdat de lichamelijke inspanning te groot is. Half negen staat iedereen weer gereed voor vertrek. We klauteren over de smalle rotspaden het dorp uit. Langs de speelvelden klimmen we langzaam omhoog. Bij een paar losse stenen tussen het onkruid wordt halt gehouden. Boubker geeft uitleg over de begrafenisrituelen van de Berbers. We staan pal naast een begraafplaats, maar tussen het hoge gras valt niet veel bijzonders te zien. Geen versierde grafsteen of tombes, maar simpele, roestbruine platte stenen. De dorpsbewoners doen niet aan sjeke grafmonumenten, vertelt Boubker. In de dood is iedereen gelijk.

Een islamitische begrafenis verloopt volgens een vast patroon. Het lichaam wordt van top tot teen gewassen zodat de ziel rein en puur is voor de reis naar het hiernamaals. Daarna wordt het lichaam in witte doeken gewikkeld en op de rechterzijde in het graf gelegd. De rechterzijde is heilig in de islam, legt de gids uit. Wie de koran aangeeft, doet dat met rechts. Iemand begroeten gebeurt met rechts. Links is onrein, met links veeg je je achterste af.

Het lichaam wordt met het gezicht richting Mekka begraven, alsof dit het allerlaatste gebed is van de overledene richting de heilige stad van de moslims. Na de begrafenis verzorgt de rouwende familie een soort banket voor de rest van het dorp. Eten en drinken voor iedereen, in de hoop dat dit zorgt voor een probleemloze hemelvaart.

Een bijzonder detail is het gebruik van terracotta op het graf. Nederlanders leggen bloemen, Berbers aardewerk. Zij geloven namelijk dat terracotta kwade invloeden op een afstand houdt. Let wel, benadrukt Boubker, dit is geen islamitische traditie, maar een oeroud gebruik van het bergvolk voordat zij werden bekeerd.

Na deze boeiende uitleg vervolgen we ons pad. Zigzaggend lopen we langs de

bergkam over een smal pad omhoog. Beneden ons de droge rivierbedding, waar de berbers doorheen lopen. Het wordt allengs drukker op het pad. Meerdere toeristen lopen met een privé-gids omhoog. We zijn vandaag voor het eerst op de toeristische route terecht gekomen. Echter het kan niet anders. Er gaat maar één route omhoog naar de twee refuges die op 3200 m staan. Vandaar uit gaat we de Toubkal beklimmen. Af en toe passeren we een klein stalletje waar we snoepgoed kunnen kopen. Helaas er valt niets aan ons te verkopen. We hebben een goed ontbijt gehad zodat we voorlopig even genoeg hebben. Halverwege de tocht op 2400 m is een klein bedevaartsoord, waar een heilige ligt begraven in een wit gebouwtje. Hij was in dit gebied een populair en charismatisch persoon die volgens de inwoners bovennatuurlijke krachten bezat. Zijn dood betekende niet het einde van die krachten. Sterker nog, de inwoners geloven dat de krachten nu voor eeuwig zijn. Daarom komen mensen van heinde en verre om wat van de positiviteit mee te krijgen. Vrouwen die moeite hebben

met het krijgen van kinderen hopen na een bezoek zwanger te worden. Zieken mensen hopen op beterschap.

Maar critici zeggen dat positieve effecten niet te danken zijn aan iets bovennatuurlijks. De hoogte en het natuurschoon zorgen voor good vibes, en daar houdt het op. Geen miraculeuze zwangerschappen of genezingen. In het bedevaartplaatsje houden we een korte stop. Er zijn daar divers stalletjes waar je iets kunt nuttigen. Koffie, cola of verse jus d' Orange. We blijven verder omhoog klimmen, alhoewel dit zeer geleidelijk gaat. We moeten regelmatig van het pad af om de muilezels te laten passeren. Een kleine groep toeristen passeert ons nog op de muilezels. Het levert een hevig boegeroep uit de groep. Als we weer diverse stalletjes in het oog krijgen is het tijd voor de lunch. De drijvers hebben alle bagage weer van de muilezels gehaald. Wij krijgen een plek in de schaduw, wat best fris te noemen is. We kunnen verse jus d' orange kopen voor 15 dirham en overig frisdrank. Zij houden het koel met behulp van het water uit de bergen. Creativiteit viert hierbij hoogtij. Plastic flessen worden op verschillende plekken lek geprikt, een slang erin gestopt en door de kracht van het bergwater krijgt het een sproei effect. We gaan na lunch gestaag verder omhoog. Vandaag 1200m klimmen. Niets geen dalen. Over een lange smal bergpad klimmen we steeds hoger en heel in de verte zien we de berghutten. Deze komen steeds dichterbij.

Het pad is niet moeilijk. Rond 15.00 komen we aan bij de berghutten op 3200m. Er zijn er twee, wij gaan naar de laatste. We krijgen met elkaar één hut, waar 8 stapelbedden zeer dicht tegen elkaar staan. Het is er behoorlijk krap met 15 personen. Iedereen vind er een plek en nu nog douchen. In deze grote Refuge du Toubkal op 3207m kunnen 100 mensen overnachten. Met twee douches in het gebouw is het een uitdaging. Fris en fruitig verschijnt iedereen weer aan het diner. We krijgen spaghetti met saus. Alvast en calorieboest voor morgen. Na het eten spelen we nog met een paar het spelletje " wat staat er op mijn voorhoofd". Rond 21.30 heeft iedereen zijn slaapplekje opgezocht. Morgen DE dag. Half zeven op pad. Kwart voor zes ontbijt.

Dag 11. 10 september.

Algemene Informatie.

Beklimming Jebel Toubkal (4167 m)

In alle vroegte bereid je je voor op de ongeveer vier uur durende beklimming van Noord Afrika's hoogste berg, Jebel Toubkal (4167 m). De klim naar de top is technisch niet veeleisend, maar wel inspannend, met soms zeer steile hellingen. Je inspanningen worden beloond met een fantastisch uitzicht over de Hoge Atlas. In de namiddag, na een afdaling van ca. 2 uur, komt de berghut weer in zicht.

- Wandelduur: 6 uur
- Hoogteverschil: + 950 meter stijgen en dalen

Wandeling 10. beklimming Jebel Toubkal. (4167m)

Het is nog donker als we om half zeven met 15 personen buiten staan. Het is winderig en dit voelt fris aan. Na een ontbijt waar de meesten van ons hebben geprobeerd wat voedsel naar binnen te krijgen staan we nu buiten. Een aantal van ons hebben zich dik ingepakt. Eindelijk kan de winterkleding tevoorschijn worden gehaald. Petten ,handschoenen,sjaal,buff,fleece jassen en ander dons materiaal is uit de tas gekomen. Ook een lampje is geen overbodige luxe. Op pad, dicht achter Boubker schaart de groep zich. In het donker vinden we het pad omhoog. We hebben een pittige klim van 4 uur in het vooruitzicht. Langzaam klauteren we omhoog. We moeten regelmatig flink klauteren over grote stenen. Het is uitkijken geblazen. Het wordt licht en het uitzicht wordt mooier. Eerst richten we ons op een 'zadel' waar we over heen moeten.

Qua ademhaling beginnen sommigen van ons het te merken. Des te meer we stijgen en moeten klauteren over grote keien des te meer moeite het ademen gaat kosten . Laat staan aan energie. Voor twee van ons wordt het te veel. Op 3600m haken ze af. Eén van de drijvers, die als extra begeleider is meegegaan, gaat met ze terug. De karavaan wacht op niemand. Vlak voordat we richting het zadel lopen ,komt de zon over de pas tevoorschijn. Tijd voor mooie plaatjes. Boven op het zadel, nadat we af en toe bijna kruipen over het gruis, wacht ons het eerste magnifieke uitzicht. Niet te beschrijven hoe mooi het is. Overal waar je kijkt zijn er bergtoppen en vergezichten.

Het is helder, de temperatuur is inmiddels zeer aangenaam geworden. Jassen wanten en petten verdwijnen in de rugzak. We hebben ruim twee uur gelopen. Pff.. We zijn er nog niet. We zien de volgende helling alweer voor ons. In trage pas, onze energie proberen te sparen, sloffen we omhoog. Af en toe moeten we flink klauteren over het losse gesteente. De stokken hebben we bijna allemaal opgeborgen. We moeten regelmatig zulke grote stappen nemen over grote keien dat de stokken niet handig zijn. In twee groepjes worstelen we ons naar boven. Op 3800 m hebben we opnieuw een magnifiek uitzicht. We pauzeren wat langer. We krijgen er geen genoeg van. Echter we moeten voort, het doel is de Toubkal te halen. We zien het bouwwerken al op de Toubkal. Na 40 minuten zijn we op de top. 4167 m. Moe en natuurlijk iedereen supertrots. Vele foto's worden er geschoten, jammer dat we het thuisfront niet meten van onze prestatie kunnen laten genieten.

Boubker heeft een kleine lunch meegenomen. Brood met tonijn en kaas. Heerlijk wat een traktatie. Tja, en nu weer dezelfde weg naar beneden. Dat wordt opnieuw een klus die we moeten gaan klaren. De stokken komen nu bijna bij iedereen tevoorschijn. Glijdend en schuivend dalen we beetje voor beetje naar beneden. Van het prachtige uitzicht wordt te weinig genoten. Alhoewel als we met een aantal even stoppen, wordt het dringend tijd om de blaas tussen het gruis te legen. Spontaan gaat het beste, niet aarzelen en de enige mannelijke pottenkijker, moet toezien dat de gène bij het vrouwelijk schoon om hem heen is verdwenen. Verder gaat het daarna naar beneden. Alle hensen aan dek voor velen van ons om zonder valpartijen naar beneden te komen. Al kan één van ons het toch niet laten om op de knie van een 'vreemde bergpassant' te gaan zitten. Spontaan komt ze in een vrije val op zijn knie terecht.

Al zat het wel even heel relaxed de andere groepsgenoten worden al snel jaloers, dus opstappen maar en schuifelend zoeken we onze weg naar beneden. Na drie uren dalen, zijn we vermoeid ,maar heel blij dat we heelhuids weer bij de berghut Netlner zijn aangekomen. Douchen, lunchen, uitrusten en relaxen. De grote klus zit erop. Morgen is het alleen maar dalen.

Dag 12. 11 september.

Algemene informatie.

Refuge du Toubkal - Imlil, einde trekking - Asni - Marrakech

De laatste dag van de trekking wandelen we in ongeveer vier uur naar Imlil. Na de lunch staat de bus klaar en rijden we via Asni, een dorp met een prachtige ligging aan de voet van de Atlas, terug naar het sprookjesachtige Marrakech.

- Wandelduur: 4 uur
- Hoogteverschil: \pm 1450 meter dalen.

Wandeling 11. Refuge du Toubkal - Imlil, einde trekking - Asni - Marrakech.

De trektocht zit er bijna op. Vandaag is het alleen maar dalen langs de route die we eergisteren omhoog zijn gegaan. Nadat we alle bagage voor de laatste keer aan de bestuurders geven gaan we op pad. Het is nog fris als we om half negen vertrekken. We lopen het eerste stuk in de schaduw. Als snel lopen we in het zonnetje. Het afdalen gaat gemakkelijk. We nemen rustig de tijd. We proberen nog een glimp op te vangen van kleine dieren, die op eekhoortjes lijken. Ze maken geen geluid en hebben een goede schutkleur, waardoor ze bijna niet opvallen. Alleen als ze bewegen kun je ze waarnemen. We zien een enkeling, maar ze zijn niet te fotograferen. We slaan het op in ons geheugen. Heel relaxed dalen we af. De benen zijn van sommigen nog vermoeid van de lange afdaling. halverwege drinken we nog koffie, Jusd'orange bij de stalletjes rondom het bedevaartplaatsje. De bestuurders met hun muilezels zijn ons inmiddels al gepasseerd. Beneden aangekomen in de vallei lopen we door de brede droge rivierbedding richting de huizen. Tussen de bomen staan de muilezels al uit te rusten. De kok heeft een laatste lunch voor ons klaargemaakt. In de schaduw vinden we een plek om te lunchen. Na de lunch wordt er afscheid genomen van de kok, de bestuurders en de muilezels. Eén van ons doet nog een woord van dank voor de geweldige inzet van de kok en de bestuurders. Zij krijgen een fooi van ons. Daarna lopen we richting het dorp Imlil. Hier zijn we al snel. Het is zeer druk in het bergdorpje. Was het er bij aanvang van de trektocht super stil, nu een levendig dorp. Veel winkels open. Er is van alles te koop. van tapijten tot allerhande

snuisterijen. Veel toeristen lopen er rond. Sommigen op zoek naar een gids, drijver met muilezel. Anderen gaan met de rugzak inclusief hun tentje naar boven. In dit dorp begint de trekking naar het nationaal park Toubkal.

Velen doen de tocht in twee tot drie dagen. Zij lopen dag één naar de berghut, dag twee beklimmen in alle vroegte de Toubkal en dalen weer helemaal terug naar het dorpje Imlil of nemen nog een overnachting in de berghut. Wij lopen door het dorpje naar de twee busjes die reeds met chauffeur op ons staan te wachten. De bagage is al ingeladen en wij moeten checken of je eigen bagage erin zit. Vermoeid en voldaan stappen we in de gereedstaande busjes en laten ons terug brengen naar Marrakech. De terugrit door de mooie kloof met in de diepte nog een smal stromend riviertje wordt door weinigen waargenomen. De ogen zijn toe en gaan open als Marrakech in zicht komt. Bij het hotel aangekomen krijgen we allen weer een kamer toegewezen. We gaan nog twee dagen afbouwen. Genieten van de hotelkamer met zijn goeie bedden, douche en toilet. s 'Avonds gaan we met elkaar nog het oude centrum in. Boubker heeft een berberrestaurant voor ons uitgezocht. Daar nemen we afscheid van Boubker. Een geweldige deskundige en sportieve berggids die ons prima door de bergen en over de passen heeft geleid. Na het diner zoeken we nog een dakterras op en genieten van de krielende mensenmassa die zich onder ons door de straatjes begeeft. Het avontuur is voorbij. Herinnering aan een prachtige trektocht door de Hoge Atlas zal ons resten.

Dag 13 Marrakech

12 september Marrakech

In Marrakech genieten we nog twee dagen van de mooie trekking die we gemaakt hebben. In het hotel met zwembad kunnen de vermoeide ledenmaten weer tot

rust komen. Ieder van ons bezoekt nog diverse plekken in de stad. Zowel in het

nieuw gedeelte als het oude gedeelte.

Dag 14 Marrakech - Amsterdam

13 september

Vandaag is er nog voldoende tijd om de stad te verkennen. Als je alles al gezien hebt rondom het centrale plein dan is een bezoek aan een van de kleine musea misschien een idee. Ook de beroemde tuin van Yves Saint Laurent, le Jardin de

Majorelle is zeker de moeite waard.

In het nieuwe

gedeelte zijn dit, het nieuwe station, de winkels en het operagebouw.

We vliegen vanuit Marrakech terug naar Amsterdam. De volgende ochtend, net na middernacht komen we aan in Amsterdam

Na een hete zomerdag van meer dan 35 graden gaan we huiswaarts. Boubker brengt ons tegen de avond naar de luchthaven. We vertrekken met een vertraging van twee uur naar Nederland. De storm die vandaag over Nederland heeft geraasd zorgt voor veel vertraging tot annulering van vluchten. Op Schiphol Airport aangekomen, nemen we afscheid van een aantal wandelmaatjes. Een ieder zoekt zijn weg huiswaarts. Het is mooi geweest. Buiten is het koud, de lucht helder en de storm is gaan liggen.

Afra Ursem
september 2017